

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО**

Кафедра теорії та методики фізичної культури

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор із науково-педагогічної роботи

_____ Н.І. Василькова

05 вересня 2018 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОЇ РОБОТИ,
КРАЄЗНАВЧОГО ТА РЕКРЕАЦІЙНОГО ТУРИЗМУ
ОКР «бакалавр»**

Галузь знань: 0102 Фізичне виховання, спорт та здоров'я людини

Напрямок підготовки: 6.010201 Фізичне виховання*

Факультет фізичної культури і спорту

2018-2019 навчальний рік

Розроблено та внесено: Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського.

Розробник програми: Тіхоміров Анатолій Іванович, доцент кафедри спорту, доцент _____ (Тіхоміров А.І.)

Програму схвалено на засіданні кафедри теорії та методики фізичної культури

Протокол від «27» серпня 2018 року № 1

Завідувач кафедри теорії та методики

фізичної культури _____ (Литвиненко О. М.)

Програму погоджено навчально-методичною комісією факультету фізичної культури та спорту

Протокол від «28» серпня 2018 року № 1

Голова навчально-методичної комісії _____ (Литвиненко О. М.)

Програму погоджено навчально-методичною комісією університету

Протокол від «05» вересня 2018 року № 2

Голова навчально-методичної комісії університету _____ (Василькова Н. І.)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>денна форма навчання</i>	
Кількість кредитів – 8	0102 Фізичне виховання, спорт та здоров'я людини	Нормативна	
	Напрямок підготовки: 6.010201 Фізичне виховання*		
Індивідуальне науково-дослідне завдання – 1 підготувати доповідь на наукову конференцію		<i>Рік підготовки:</i>	
		четвертий	
Загальна кількість годин - 240		<i>Семестр</i>	
		7	8
Тижневих годин для денної форми навчання: 3 год. аудиторних самостійної роботи студента – 9 год.	Освітньо-кваліфікаційний рівень «бакалавр»	<i>Лекції</i>	
		8 год.	8 год.
		<i>Практичні</i>	
		22 год.	22 год.
		<i>Лабораторні</i>	
		10 год.	10 год.
		<i>Самостійна робота</i>	
		80 год.	80 год.
Вид контролю: залік, екзамен			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання 240 год.: 80 год. – аудиторні заняття, 80 год. – самостійна робота (30% / 70%).

Мета та завдання навчальної дисципліни

Дисципліна «Методика організаційно-туристичної роботи, краєзнавчого та рекреаційного туризму» – одна з базових навчальних дисциплін. Курс передбачає ознайомлення майбутніх бакалаврів з теоретичними та практичними засадами організації навчально-виховного процесу в позаурочний час як важливого складника методики викладання туризму, видами та формами туристично-краєзнавчої роботи (ТКР), можливостями застосування позакласних форм роботи для підвищення ефективності освітнього процесу.

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні набути навичок планування систематичної ТКР (організації гуртків, секцій тощо), оволодіти методикою проведення епізодичних стаціонарних та туристичних занять (екскурсій, походів, зльотів, змагань), методикою добору інформації, допоміжної навчально-методичної літератури, розробки та проведення експедиційних і екскурсійних заходів.

Вивчення дисципліни «Методика організаційно-туристичної роботи краєзнавчого та рекреаційного туризму» ґрунтується на знаннях, отриманих студентами під час опрацювання курсів «Туризм» та ін. Дисципліна має на меті розкрити основні питання теорії та методики ТКР із застосуванням сучасних та інноваційних освітніх форм і методів.

Для сприйняття та засвоєння курсу студенти повинні мати знання щодо методики викладання туризму, організації та проведення екскурсій, уміти застосовувати методи краєзнавчих досліджень, орієнтуватися в змісті сучасних навчальних програм.

Мета викладання дисципліни: професійна підготовка студентів до практичної діяльності в якості вчителя фізичної культури в учбових закладах середньої освіти.

Основні завдання дисципліни полягають у такому:

- дати уявлення про форми й види ТКР;
- показати роль ТКР у системі освіти;
- сформулювати уявлення про основні методи ТКР;
- дати практичні рекомендації стосовно підготовки, проведення та підбиття підсумків масових туристичних заходів, екскурсій, походів, експедицій тощо, а також методичні рекомендації щодо організації роботи шкільних краєзнавчих музеїв.

У результаті вивчення дисципліни майбутній фахівець повинен *знати*:

- місце ТКР у системі освіти, її зміст, форми, види, методи;
- напрямки ТКР;
- організаційні форми ТКР: гурток; секція; клуб;
- класифікацію видів туристичної роботи: екскурсія; похід; експедиція;
- методичні засади проведення масових туристичних заходів.

Підготовлений фахівець повинен *вміти*:

- застосовувати набуті знання в організації ТКР у педагогічній діяльності;
- розробляти й проводити оглядові та тематичні екскурсії, походи, експедиції;
- організувати роботу гуртків, секцій, клубів тощо.

Критеріями засвоєння матеріалу навчальної дисципліни «Методика організаційно-туристичної роботи краєзнавчого та рекреаційного туризму» є наявність у студентів наступних **знань**:

- місця та значення краєзнавчо-туристичної роботи у системі фізичного виховання України;
- історії розвитку та зародження туризму в Україні;
- організації та змісту занять з краєзнавчо-туристичної роботи у загальноосвітніх навчальних закладах, дитячих оздоровчих таборах ;
- організації та правил проведення змагань з краєзнавчого туризму;

вмінь та навичок:

- проведення будь-якої частини уроку і уроку фізкультури спрямованості в цілому, згідно з програмою загальноосвітніх середніх навчальних закладів;
- проведення секційних занять з краєзнавчого туризму у секціях загальноосвітніх навчальних закладів та дитячому оздоровчому таборі;
- організації та проведення змагань з краєзнавчо-туристичної роботи у загальноосвітньому навчальному закладі та дитячому оздоровчому таборі.

Навчальна дисципліна «Методика організаційно-туристичної роботи краєзнавчого та рекреаційного туризму» включає наступні дидактичні одиниці:

теоретичну систему науково-практичних знань в галузі краєзнавчо-туристичної роботи, яка вивчається студентами на лекціях, практичних заняттях та самостійно;

практичний розділ, що складається з таких підрозділів:

- а) засвоєння техніки пересування по маршруту;
- б) надбання навичок суддівства зльотів та конкурсів;
- в) надбання навичок самостійної роботи з науково-методичною літературою та навчання складанню звітів з краєзнавчо-туристичної роботи;
- г) оволодіння основами методики науково-дослідницької роботи в галузі здоров'я, фізичного виховання, краєзнавчої та туристської роботи.

контрольний розділ, що визначає диференційований та об'єктивний облік результатів навчальної діяльності студентів і також включає в себе ряд підрозділів:

- а) контроль засвоєння теоретичних знань (модульні тестові та текстові контрольні роботи, контрольні практичні роботи);
- б) контроль засвоєння організації та проведення краєзнавчо-туристичної роботи;
- в) контроль рівня та динаміки фізичної підготовленості студентів, які займаються краєзнавчо-туристичною роботою;
- г) контроль навичок похідного життя в поході

Всі розділи програми є взаємообумовленими та взаємозв'язаними спільною метою надання студентам необхідного обсягу професійних знань, вмінь та навичок.

При викладанні курсу **лекцій** студентам надають теоретичні знання з літературних та наукових джерел стосовно зародження і розвитку організації туристично-краєзнавчої роботи. Тому студенти з лекційного курсу повинні **знати**: історичні відомості зародження туризму, напрямки його розвитку і формування як

пошукової виховної дисципліни. На лекціях надаються теоретичні знання і методи організації краєзнавчо-туристичної роботи, а також методи наукових навичок.

На практичних заняттях студенти вивчають основи загальної техніки туристичної підготовки, оволодівають методикою підготовки до організації краєзнавчо-туристичної пошукової роботи за вибраною метою походу.

Самостійна робота: надає студентам можливість творчого, пошукового підходу до вивчення теоретичних джерел з організації краєзнавчо-туристичної роботи, фізичних вправ, також поглибленню знань методики проведення досліджень.

Критеріями засвоєння матеріалу навчальної дисципліни «Методика організаційно-туристичної роботи, краєзнавчого та рекреаційного туризму» є наявність у студентів наступних *знань*:

- туризму як соціального явища;
- нормативно-правової бази та кадрового забезпечення краєзнавчо-туристичної роботи
- краєзнавчо-туристичних ресурсів
- програмування навантаження в туризмі та контроль за його впливом на організм
- основ топографії та орієнтування
- організацію харчування в туристському поході
- організації та правил проведення змагань та зльотів з краєзнавчо-туристичної роботи;
- організація рятувальних робіт та надання першої медичної допомоги в поході
- вмінь та навичок: технічно правильного виконання долаття природних перешкод

Об'єктом дисципліни є краєзнавчо-туристична робота як вид діяльності та як засіб фізичного розвитку та виховання.

Предметом дисципліни є теоретичні основи краєзнавчо-туристичної роботи, методики її проведення, правила змагань та їх організація та суддівства.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти оволодівають такими компетентностями:

I. Загальні компетенції:

- володіти базовими уявленнями в галузі гуманітарних та соціально-економічних наук, що сприяють розвитку загальної культури й соціалізації особистості, схильності до етичних цінностей, знання вітчизняної історії, економіки й права, розуміння причиннонаслідкових зв'язків розвитку суспільства й уміння їх використовувати в професійній і соціальній діяльності (ЗК-1);
- володіти культурою мислення, здатність до узагальнення, аналізу, сприйняття інформації, постанови мети і вибору шляхів її досягнення (ЗК-7);
- володіти знаннями Конституції України та інших законодавчих документів, етичних і правових норм, що регулюють відносини людини з людиною, із суспільством і з навколишнім середовищем; використовувати нормативні і правові документи у сфері фізичної культури і спорту (ЗК-10);

– здатність учитися; володіти високою мотивацією до підвищення свого культурного і професійного рівня (ЗК-13);

– володіти адаптивністю і комунікабельністю; прийомами спілкування і вмінням їх використовувати (ЗК-14);

II. Професійні компетенції:

– здатність використовувати накопичені в галузі фізичної культури і спорту духовні цінності, отримані знання про особливості особистості учнів для виховання патріотизму, профілактики девіантної поведінки, формування здорового способу життя, потреби в регулярних заняттях фізичними вправами та спортом (ПК-4);

– здатність до взаємодії (роботи в команді) для розв'язання проблемних завдань та педагогічних ситуацій (ПК-16);

– здатність до організації та планування навчально-виховної роботи в закладах освіти (ПК-22);

– усвідомлення соціальної значущості професії, національних інтересів, цінності праці та служіння Вітчизні (ПК-24);

– здатність виявляти актуальні питання у сфері фізичної культури і спорту, застосовувати методи теоретичного та експериментального дослідження у професійній діяльності (ПК-25).

Інформаційний обсяг навчальної дисципліни «Методика організаційно-туристичної роботи, краєзнавчого та рекреаційного туризму» у 7, 8 семестрі відводиться 240 годин (8 кредитів за ECTS).

2. Програма навчальної дисципліни

Кредит 1. Туризм як явище громадського життя.

Тема 1. Предмет, завдання, зміст дисципліни.

Тема 2. Основи туризму.

Тема 3. Програмно-нормативні та організаційні основи туризму.

Тема 4. Основи техніки і тактики туризму.

Тема 5. Масові туристичні заходи – зльоти, змагання.

Кредит 2. Організація та проведення туристичних походів.

Тема 1. Туризм і охорона навколишнього середовища.

Тема 2. Методика заохочення населення до занять туризмом.

Тема 3. Методика ресурсного забезпечення занять туризмом.

Тема 4. Організація і проведення початкової туристичної підготовки.

Тема 5. Організація і проведення туристичного походу з починаючими туристами.

Тема 6. Туризм в позаурочний час.

Тема 7. Проведення туристично-спортивних занять в позаурочний час.

Кредит 3. Туристично-краєзнавча робота як форма навчально-виховної діяльності

- Тема 1. Туристично-краєзнавча робота як форма навчально-виховної діяльності
Тема 2. Форми, принципи і методи туристично-краєзнавчої роботи
Тема 3. Вікові особливості учнів і туристично-краєзнавча робота
Тема 4. Педагогічні та психологічні аспекти дитячо-юнацького туризму.
Тема 5. Планування й облік роботи гуртків

Кредит 4. Основні форми туристично-краєзнавчої роботи

- Тема 1. Навчальна стежка
Тема 2. Організація шкільного краєзнавчого музею
Тема 3. Місце екскурсій в організації туристично-краєзнавчої роботи
Тема 4. Експедиція як форма туристично-краєзнавчої роботи
Тема 5. Похід як форма туристично-краєзнавчої роботи
Тема 6. Організація масових туристичних заходів
Тема 7. Застосування ігрових прийомів у туристично-краєзнавчій роботі

Кредит 5. Спортивне орієнтування як вид спорту.

- Тема 1. Історія формування орієнтування як виду спорту.
Тема 2. Топографічні, спортивні карти. Масштаб.
Тема 3. Компас. Умовні знаки спортивних карт.
Тема 4. Вимірювання відстаней. Перші кроки за азимутом. Визначення точки знаходження.
Тема 5. Прийоми орієнтування за картою.
Тема 6. Рельєф місцевості і його зображення на спортивних картах.
Тема 7. Комплексне читання карти. Перенесення КП.

Кредит 6. Базова туристська підготовка орієнтувальника.

- Тема 1. "Узяття" КП і ближній пошук.
Тема 2. Відновлення орієнтування. Аналіз втрат часу.
Тема 3. Тактико-технічні прийоми вибору руху.
Тема 4. Організація і проведення змагань зі спортивного орієнтування.
Тема 5. Визначення результатів змагань з орієнтування у заданому напрямку.
Тема 6. Заходи безпеки при проведенні змагань та тренувань.
Тема 7. Медичне забезпечення змагань зі спортивного орієнтування.

Кредит 7. Туризм як галузь рекреації.

- Тема 1. Загальне уявлення про рекреацію.
Тема 2. Особливості рекреаційної діяльності.
Тема 3. Рекреаційна система. Рекреаційний потенціал та рекреаційні ресурси.
Тема 4. Туризм як специфічна форма міжнародної торгівлі послугами.
Тема 5. Туризм і регіональний розвиток.

Кредит 8. Рекреаційні ресурси України.

- Тема 1. Природно-ресурсний потенціал земель рекреаційного, курортного та природоохоронного значення.
Тема 2. Територіальна структура рекреаційного комплексу України.

Тема 3. Курортна система України.

Тема 4. Рекреаційна система Миколаївської області.

Тема 5. Історико-архітектурне середовище людини і рекреація.

Тема 6. Проблемно-методичні питання визначення величини рекреаційних навантажень на ландшафтні комплекси природно-заповідних рекреаційних територій.

Тема 7. Природний рекреаційний потенціал і його визначення на прикладі Карпатського регіону.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви кредитів і тем	Кількість годин											
	Денна форма					Заочна форма						
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		л	пр	лаб	інд	с/р		л	пр	лаб	інд	с/р
<i>Кредит 1. Туризм як явище громадського життя</i>												
Тема 1. Предмет, завдання, зміст дисципліни.	7	2				5						
Тема 2. Основи туризму.	5		2			3						
Тема 3. Програмно-нормативні та організаційні основи туризму.	4			2		2						
Тема 4. Основи техніки і тактики туризму.	8	2	2			4						
Тема 5. Масові туристичні заходи – зльоти, змагання.	6		2			4						
Всього за 1 кредит	30	4	6	2		18						
<i>Кредит 2. Організація та проведення туристичних походів</i>												
Тема 1. Туризм і охорона навколишнього середовища.	2					2						
Тема 2. Методика заохочення населення до занять туризмом.	4		2			2						
Тема 3. Методика ресурсного забезпечення занять туризмом.	4					4						
Тема 4. Організація і проведення початкової туристичної підготовки.	6		2	2		2						
Тема 5. Організація і проведення туристичного походу з починаючими туристами.	6	2	2			2						
Тема 6. Туризм в позаурочний	4		2			2						

час.													
Тема 7. Проведення туристично-спортивних занять в позаурочний час.	4			2		2							
Всього за 2 кредит	30	2	8	4		16							
Кредит 3.													
Туристично-краєзнавча робота як форма навчально-виховної діяльності													
Тема 1. Туристично-краєзнавча робота як форма навчально-виховної діяльності.	8	2	2			4							
Тема 2. Форми, принципи і методи туристично-краєзнавчої роботи.	6			2		4							
Тема 3. Вікові особливості учнів і туристично-краєзнавча робота.	4					4							
Тема 4. Педагогічні та психологічні аспекти дитячо-юнацького туризму.	5			2		3							
Тема 5. Планування й облік роботи гуртків.	7		2			5							
Всього за 3 кредит	30	2	4	4		20							
Кредит 4. Основні форми туристично-краєзнавчої роботи													
Тема 1. Навчальна стежка.	4		2			2							
Тема 2. Організація шкільного краєзнавчого музею.	4		2			2							
Тема 3. Місце екскурсій в організації туристично-краєзнавчої роботи.	4		2			2							
Тема 4. Експедиція як форма туристично-краєзнавчої роботи.	4			2		2							
Тема 5. Похід як форма туристично-краєзнавчої роботи.	6	2	2			2							
Тема 6. Організація масових туристичних заходів.	4		2			2							
Тема 7. Застосування ігрових прийомів у туристично-краєзнавчій роботі.	4			2		2							
Всього за 4 кредит	30	2	10	4		14							
Кредит 5. Спортивне орієнтування як вид спорту.													

Тема 1. Історія формування орієнтування як виду спорту.	4	2				2							
Тема 2. Топографічні, спортивні карти. Масштаб.	4		2			2							
Тема 3. Компас. Умовні знаки спортивних карт.	4					4							
Тема 4. Вимірювання відстаней. Перші кроки за азимутом. Визначення точки знаходження.	4			2		2							
Тема 5. Прийоми орієнтування за картою.	6			2		4							
Тема 6. Рельєф місцевості і його зображення на спортивних картах.	4					4							
Тема 7. Комплексне читання карти. Перенесення КП.	4					4							
Всього за 5 кредит	30	2	2	4		22							
Кредит 6. Базова туристська підготовка орієнтувальника.													
Тема 1. “Узяття” КП і ближній пошук.	4					4							
Тема 2. Відновлення орієнтування. Аналіз втрат часу.	4					4							
Тема 3. Тактико-технічні прийоми вибору руху.	4		2			2							
Тема 4. Організація і проведення змагань зі спортивного орієнтування.	6		2			4							
Тема 5. Визначення результатів змагань з орієнтування у заданому напрямку.	4					4							
Тема 6. Заходи безпеки при проведенні змагань та тренувань.	4					4							
Тема 7. Медичне забезпечення змагань зі спортивного орієнтування.	4					4							
Всього за 6 кредит	30		4			26							
Кредит 7. Туризм як галузь рекреації.													
Тема 1. Загальне уявлення про рекреацію.	7	2				5							

Тема 2. Особливості рекреаційної діяльності.	5			2		3						
Тема 3. Рекреаційна система. Рекреаційний потенціал та рекреаційні ресурси.	7		2			5						
Тема 4. Туризм як специфічна форма міжнародної торгівлі послугами.	6					6						
Тема 5. Туризм і регіональний розвиток.	5		2			3						
Всього за 7 кредит	30	2	4	2		22						
<i>Кредит 8. Рекреаційні ресурси України.</i>												
Тема 1. Природно-ресурсний потенціал земель рекреаційного, курортного та природоохоронного значення.	4	2	2									
Тема 2. Територіальна структура рекреаційного комплексу України.	4					4						
Тема 3. Курортна система України.	4					4						
Тема 4. Рекреаційна система Миколаївської області.	6		2			4						
Тема 5. Історико-архітектурне середовище людини і рекреація.	4		2			2						
Тема 6. Проблемно-методичні питання визначення величини рекреаційних навантажень на ландшафтні комплекси природно-заповідних рекреаційних територій.	4					4						
Тема 7. Природний рекреаційний потенціал і його визначення на прикладі Карпатського регіону.	4					4						
Всього за 8 кредит	30	2	6			22						
Всього	240	16	44	20		160						

3. Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
<i>Кредит 1. Туризм як явище громадського життя</i>		
1.	Предмет, завдання, зміст дисципліни.	2
2.	Основи техніки і тактики туризму.	2
<i>Кредит 2. Організація та проведення туристичних походів</i>		
1.	Організація і проведення туристичного походу з починаючими туристами.	2
<i>Кредит 3. Туристично-краєзнавча робота як форма навчально-виховної діяльності</i>		
1.	Туристично-краєзнавча робота як форма навчально-виховної діяльності.	2
<i>Кредит 4. Основні форми туристично-краєзнавчої роботи</i>		
1.	Похід як форма туристично-краєзнавчої роботи.	2
<i>Кредит 5. Спортивне орієнтування як вид спорту.</i>		
1.	Історія формування орієнтування як виду спорту.	2
<i>Кредит 7. Туризм як галузь рекреації.</i>		
1.	Загальне уявлення про рекреацію.	2
<i>Кредит 8. Рекреаційні ресурси України.</i>		
1.	Природно-ресурсний потенціал земель рекреаційного, курортного та природоохоронного значення.	2
Всього:		16

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
<i>Кредит 1. Туризм як явище громадського життя.</i>		
1.	Основи туризму.	2
2.	Основи техніки і тактики туризму.	2
3.	Масові туристичні заходи – зльоти, змагання.	2
<i>Кредит 2. Організація та проведення туристичних походів</i>		
1.	Методика заохочення населення до занять туризмом.	2
2.	Організація і проведення початкової туристичної підготовки.	2
3.	Організація і проведення туристичного походу з починаючими туристами.	2
4.	Туризм в позаурочний час.	2
<i>Кредит 3. Туристично-краєзнавча робота як форма навчально-виховної діяльності</i>		
1.	Туристично-краєзнавча робота як форма навчально-виховної діяльності.	2
2.	Планування й облік роботи гуртків.	2

	<i>Кредит 4. Основні форми туристично-краєзнавчої роботи</i>	
1.	Навчальна стежка.	2
2.	Організація шкільного краєзнавчого музею.	2
3.	Місце екскурсій в організації туристично-краєзнавчої роботи.	2
4.	Похід як форма туристично-краєзнавчої роботи.	2
5.	Організація масових туристичних заходів.	2
	<i>Кредит 5. Спортивне орієнтування як вид спорту.</i>	
1.	Топографічні, спортивні карти. Масштаб.	2
	<i>Кредит 6. Базова туристська підготовка орієнтувальника.</i>	
1.	Тактико-технічні прийоми вибору руху.	2
2.	Організація і проведення змагань зі спортивного орієнтування.	2
	<i>Кредит 7. Туризм як галузь рекреації.</i>	
1.	Рекреаційна система. Рекреаційний потенціал та рекреаційні ресурси.	2
	<i>Кредит 8. Рекреаційні ресурси України.</i>	
1.	Природно-ресурсний потенціал земель рекреаційного, курортного та природоохоронного значення.	2
2.	Рекреаційна система Миколаївської області.	2
3.	Історико-архітектурне середовище людини і рекреація.	2
	Всього:	44

5. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	<i>Кредит 1. Туризм як явище громадського життя.</i>	
1.	Програмно-нормативні та організаційні основи туризму.	2
	<i>Кредит 2. Організація та проведення туристичних походів</i>	
1.	Організація і проведення початкової туристичної підготовки.	2
2.	Проведення туристично-спортивних занять в позаурочний час.	2
	<i>Кредит 3. Туристично-краєзнавча робота як форма навчально-виховної діяльності</i>	
1.	Форми, принципи і методи туристично-краєзнавчої роботи.	2
2.	Педагогічні та психологічні аспекти дитячо-юнацького туризму.	2
	<i>Кредит 4. Основні форми туристично-краєзнавчої роботи</i>	
1.	Експедиція як форма туристично-краєзнавчої роботи.	2
2.	Застосування ігрових прийомів у туристично-краєзнавчій роботі.	2
	<i>Кредит 5. Спортивне орієнтування як вид спорту.</i>	
1.	Вимірювання відстаней. Перші кроки за азимутом. Визначення точки знаходження.	2
2.	Прийоми орієнтування за картою.	2
	<i>Кредит 7. Туризм як галузь рекреації.</i>	
1.	Особливості рекреаційної діяльності.	2

6. Самостійна робота

Самостійна робота студентів є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у вільний час від обов'язкових навчальних занять. Може виконуватися у бібліотеці університету де всі необхідні підручники, монографії, фахова періодична література. Завдання для самостійної роботи охоплюють всі теми курсу і передбачають поглиблення деяких питань. Питання що виносяться для самостійного опанування повинні бути законспектовані студентом. Поточний контроль відбувається на практичних заняттях.

Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
<i>Кредит 1. Туризм як явище громадського життя.</i>		
1.	Предмет, завдання, зміст дисципліни.	5
2.	Основи туризму.	3
3.	Програмно-нормативні та організаційні основи туризму.	2
4.	Основи техніки і тактики туризму.	4
5.	Масові туристичні заходи – зльоти, змагання.	4
<i>Кредит 2. Організація та проведення туристичних походів.</i>		
1.	Методика заохочення населення до занять туризмом.	2
2.	Методика ресурсного забезпечення занять туризмом.	2
3.	Організація і проведення початкової туристичної підготовки.	4
4.	Організація і проведення туристичного походу з починаючими туристами.	2
5.	Туризм в позаурочний час.	2
6.	Туризм в позаурочний час.	2
7.	Проведення туристично-спортивних занять в позаурочний час.	2
<i>Кредит 3. Основні форми туристично-краєзнавчої роботи</i>		
1.	Навчальна стежка.	4
2.	Організація шкільного краєзнавчого музею.	4
3.	Місце екскурсій в організації туристично-краєзнавчої роботи.	4
4.	Експедиція як форма туристично-краєзнавчої роботи.	3
5.	Організація масових туристичних заходів.	5
<i>Кредит 4. Характеристика природно-географічного, суспільно-історичного, туристичного потенціалу України</i>		
1.	Сутність та склад природних краєзнавчо-туристичних ресурсів.	2
2.	Природні краєзнавчо-туристичні ресурси України.	2
3.	Сутність та склад суспільно-історичних ресурсів.	2
4.	Біосоціальні рекреаційно-туристські ресурси.	2
5.	Фортеці, замки і монастирі як подієві ресурси.	2

6.	Краєзнавчо-туристичні ресурси Миколаївщини.	2
7.	Робота з природними джерелами краєзнавчої інформації.	2
<i>Кредит 5. Спортивне орієнтування як вид спорту.</i>		
1.	Історія формування орієнтування як виду спорту.	2
2.	Топографічні, спортивні карти. Масштаб.	2
3.	Компас. Умовні знаки спортивних карт.	4
4.	Вимірювання відстаней. Перші кроки за азимутом. Визначення точки знаходження.	2
5.	Прийоми орієнтування за картою.	4
6.	Рельєф місцевості і його зображення на спортивних картах.	4
7.	Комплексне читання карти. Перенесення КП.	4
<i>Кредит 6. Базова туристська підготовка орієнтувальника.</i>		
1.	“Узяття” КП і ближній пошук.	4
2.	Відновлення орієнтування. Аналіз втрат часу.	4
3.	Тактико-технічні прийоми вибору руху.	2
4.	Організація і проведення змагань зі спортивного орієнтування.	4
5.	Визначення результатів змагань з орієнтування у заданому напрямку.	4
6.	Заходи безпеки при проведенні змагань та тренувань.	4
7.	Медичне забезпечення змагань зі спортивного орієнтування.	4
<i>Кредит 7. Туризм як галузь рекреації.</i>		
1.	Загальне уявлення про рекреацію.	5
2.	Особливості рекреаційної діяльності.	3
3.	Рекреаційна система. Рекреаційний потенціал та рекреаційні ресурси.	5
4.	Туризм як специфічна форма міжнародної торгівлі послугами.	6
5.	Туризм і регіональний розвиток.	3
<i>Кредит 8. Рекреаційні ресурси України.</i>		
1.	Територіальна структура рекреаційного комплексу України.	4
2.	Курортна система України.	4
3.	Рекреаційна система Миколаївської області.	4
4.	Історико-архітектурне середовище людини і рекреація.	2
5.	Проблемно-методичні питання визначення величини рекреаційних навантажень на ландшафтні комплекси природно-заповідних рекреаційних територій.	4
6.	Природний рекреаційний потенціал і його визначення на прикладі Карпатського регіону.	4
	Всього:	160

7. Індивідуальне навчально-дослідне завдання

Історія виникнення і розвиток туризму в Україні

1.	Підготувати дві наукові статті та доповідь на студентську наукову конференцію з організаційно-туристичної роботи	50
	Всього:	180

8. Методи навчання

Із метою забезпечення максимального засвоєння студентами матеріалу курсу використовуються наступні методи навчання:

- словесні (лекція-монолог, лекція-діалог, бесіда);
- метод проблемного викладу матеріалу;
- наочні (презентація, ілюстрація);
- індуктивно-дедуктивний;
- метод стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності;
- методи усного, письмового, тестового контролю та самоконтролю.

9. Методи контролю

Навчальна дисципліна «Організація туристичної роботи» включає **контрольний** розділ, що визначає диференційований та об'єктивний облік результатів навчальної діяльності студентів і включає в себе ряд підрозділів:

- а) контроль засвоєння теоретичних знань;
- б) контроль рівня та динаміки фізичної підготовленості студентів;
- в) контроль засвоєння професійних навичок;

Оцінка рівня теоретичних знань здійснюється за допомогою:

а) модульних контрольних робіт, які поєднують тестові та текстові завдання, що базуються на засвоєному навчальному матеріалі модуля, включаючи матеріал, винесений на самостійне опрацювання;

Оцінка за вірну відповідь на тестове запитання – 2 бали.

Відповідь на текстове запитання, в залежності від обсягу та змістовності, оцінюється від 1 до 8 балів; слухне доповнення або зауваження під час аналізу оцінюється від 1 до 3 балів.

Оцінка рівня та динаміки фізичної підготовленості студентів здійснюється за допомогою:

а) *практичного виконання студентами цілісного змагання з організації туристичної роботи*, згідно з правилами організації.

Враховується *результат*, показаний студентом, при виконанні даної теми. Діапазон оцінки за показаний результат розпочинається з 1 балу. В 1-4 бали оцінюється результат, який відповідає низькому рівню організаційно-практичної підготовленості, достатній рівень підготовленості оцінюється в 5-7 балів, високий – в 8-10 балів і вище.

При виконанні окремих завдань на результат припускається одночасне оцінювання також і організації виконання. В залежності від ступеня оволодіння організаційними навичками, діапазон оцінки може бути від 1 до 10 балів.

Оцінка рівня засвоєння професійних навичок здійснюється за допомогою:

а) контроль виконання індивідуального завдання:

- підготовка статі на студентську конференцію (15 балів)

б) контроль самостійної роботи студентів:

- написання рефератів з туризму (1x10=10 балів);

- написання план-конспекту з елементами туризму (10 балів)

Додаткові бали студент може отримати:

а) за науково-дослідну роботу: підготовку реферату, доповіді на засіданні гуртка або студентській конференції, наукової статті – від 5 до 20 балів;

б) за суддівство змагань – до 5 балів за одне суддівство;

в) за кращий серед одногрупників результат студент отримує додатково 5 балів, за другий за рейтингом результат – 3 бали і за третій результат – 1 бал, але при умові, якщо показані результати перевищують запланований максимальний результат (більше ніж результат, оцінений в 10 балів);

Максимальна оцінка за один кредит складає 225 балів.

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота											Сума	
Кредит № 1					Кредит № 2							
T1	T2	T3	T4	T5	T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	200
20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	15	15	

Поточне тестування та самостійна робота											Сума	
Кредит № 3					Кредит № 4							
T1	T2	T3	T4	T5	T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	200
20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	15	15	

Поточне тестування та самостійна робота													Сума	
Кредит № 5							Кредит № 6							
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	200
14	14	14	14	14	15	15	14	14	14	14	14	15	15	

Поточне тестування та самостійна робота											Сума	
Кредит № 7					Кредит № 8							
T1	T2	T3	T4	T5	T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	200
20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	15	15	

T1, T2 ... T9 – теми кредитів

Критерії оцінювання

Шкала оцінювання: національна та ECTS

За шкалою ECTS	За шкалою університету	Оцінка за національною шкалою	
		Екзамен	Залік
A	90 – 100 (відмінно)	5 (відмінно)	5/відм./зараховано
B	80-89 (дуже добре)	4 (добре)	4/добре/зараховано

C	65-79 (добре)		
D	55-64 (задовільно)	3 (задовільно)	3/задов./зараховано
E	50-54 (достатньо)		
FX	35-49 (незадовільно)	2 (незадовільно)	не зараховано
F	1-34 неприйнятно)		

11. Методичне та матеріально-технічне забезпечення

1. Навчально-методичний комплекс з дисципліни.
2. Кафедральна бібліотечка.
3. На лекціях використовуються:
 - закон України «Про фізичну культуру і спорт»;
 - національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту;
 - державна програма розвитку фізичної культури і спорту в Україні;
 - закони України «Про освіту» і «Про вищу освіту»;
 - цільова комплексна програма «Фізичне виховання – здоров'я нації»;
 - підручники, навчальні посібники, методичні рекомендації з організації туристичної роботи
4. Студентам пропонується:
 - а) електронні варіанти:
 - текстів лекцій;
 - практичних занять;
 - самостійної роботи.
 - б) навчально - методична література.
5. Презентації.

12. Рекомендована література

Базова

1. Алешин В.М. Карта в спортивном ориентировании. - М.: Физкультура и спорт, 1983. - 152 с.
2. Балабанов И.В. УЗЛЫ - Москва, 2003. - 80 с.
3. Бардин К.В. - Азбука туризма. - М.: Просвещение, 1981.
4. Белкина Л.И., Басова Л.М. Блюда из фруктов и ягод // Здоровье, 1981. - №7. - С. 11-12.
5. Берман А.Е. Юный турист. - М.: Физкультура и спорт, 1977. - 159 с.
6. Библиотека экстремальных ситуаций. Сборник №5. - М.: ГИПП Аэрогеология, 1995.
7. Ванханет В.Д., Петровский К.С. - Гигиена питания. - К.: 1982.

8. Винокуров В. К. Безопасность в альпинизме. - М.: Физкультура и спорт, 1983.
9. Воробьев В.И. О рациональном питании. - М.: Знание, 1987.
10. Воробьев В.И. Питание и здоровье. - М.: Медицина, 1990.
11. Голдобин В. и др. Узлы. Рыболов, 1989, №4.
12. Горный туризм. Сост. Тятте Я. - Таллин, Ээсти Раамат, 1980.
13. Грабовський Ю.А., Селезньова Т.В. Змагання зі спортивного туризму. / Навч-метод. рекомендації для студентів факультету фізичного виховання. - Херсон: ХДУ, 2004. -72с.
14. Гранильщиков Ю.В. Семейный туризм. - М.: Профиздат, 1983.-112 с.
15. Дарман П. - Учебник выживания в экстремальных ситуациях. - М.: "Яуза", 2000.
16. Дехтяр В.Д. Основы оздоровчо-спортивного туризма: Навч. посіб. - К.: Науковий світ, 2003. - 203 с.
17. Життя в природі: Пластовий курінь "Вовча ліга", Школа вовченят. Частина 1. - Тернопіль, 2002.- 153с.
18. Закон України "Про туризм". - Київ: Відомості Верховної Ради України, 2001.- № 32.
19. Захаров П.П. Инструктору альпинизма. - М.: ФиС, 1988.
20. Иващенко М.И., Кривонос М.В. Режим питания здорового человека. - К.: Здоров'я, 1982.
21. Ивнев П.В. С крючком, мормышкой и блесной. - Н.Новгород: ГИПП Нижполиграф, 1995.
22. Карманный справочник туриста / Автор-сост. Ю. А.Штюмер. - 2-е изд. с изм. и доп. - М.: Профиздат, 1982. - 224 с.
23. Ключникова М.И. Еще раз о продуктах питания. - М.: Знание, 1991.
24. Кодыш Є.М. Соревнование туристов. - М.: ФиС, 1990.
25. Косенко В.М. Групові багатоденні пішохідні мандрівки. Практичний порадник. -Вид-во Семенко Сергія "Мустанг", 2002. - 240 с.
26. Коструб А. А. Медичний справочник туриста. - М.: Профиздат, 1988.
27. Кузьмина М. А. Макраме. - М.: ПК Алтай, 1994.
28. Литвин Я.С. Сюжетні ігри та імітаційні вправи для дітей - К.: Здоров'я. 1980.
29. Линчевский Э.Э. Психологический климат туристской группы. -М.: Физкультура и спорт, 1981. - 111 с.
30. Луцький Я.В. Туризм для всіх. Ів.-Франківськ, 1996.
31. Лысогор Н.А. Питание туристов в походе. - М.:, 1980.
32. Маринов Б. Проблемы безопасности в горах. Пер. с болг. Коренькова А.М.М.: ФиС, 1981.
33. Моргунов Б. П. Туризм. Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по специальности №2114 // Физ. воспитание. - М.: Просвещение, 1978. - 166с.

34. Остапец А.А. В походе юные. - М.: Просвещение, 1978.-95с.
35. Остапец А.А. Методологические основы туристско-краеведческой деятельности учащихся: Сб. материалов Всесоюзной научно-практической конференции. - Часть 1. - М.: ЦДТЭС Гособразования СССР, ЦСЮТУР Мин. образования РСФСР, НИИ ОПВ АПН СССР, 1989. - С.38-57.
36. Пасечный П.С. На туристской тропе. - М.: Физкультура и спорт, 1986. - 95 с.
37. Питание в туристическом путешествии (метод. Рекоменд.) - М.: 1975.
38. Прейгер Д., Малярчук І. "Розвиток іноземного туризму в Україні в контексті розбудови міжнародних транспортних коридорів" // Економіка України, № 6 (червень) 2001 р., с.20-28.
39. Расторгуев. Карабинные узлы. - М.: 1995.
40. Романенко О.В. Туризм та спортивне орієнтування: Навчально-методичні рекомендації. - Київ: КУТЕП, 2003. - 74с.
41. Серба Т.Б. Техніка безпеки змагань зі спортивного туризму: Методичні рекомендації. - Тернопіль, 2003. - 16с.
42. Серба Т.Б. Ситуаційні задачі як метод навчання та контролю знань у гуртках спортивного туризму. Навчальний посібник. - Тернопіль, 2001.
43. Серба Т.Б. Навісні переправи у спортивному туризмі. Навчальний посібник. - Тернопіль, 2001.
44. Ситник С.І., Грушко В.С., Цимбал Н.М. та ін. Невідкладна допомога (ситуаційні задачі). - Метод. рек. для студ. педвузів і вищих закладів, шкіл. - Тернопіль 1999.
45. Скалій О. В. Основи туризму. Навч. посібник. - Т.: ТДПУ, 2003- 102с.
46. Скрыгин Л. Н. Морские узлы. М. Транспорт, 1994.
47. Спортивный туризм. - Правила змагань. -К.:, 1998.
48. Спутник туриста. Сост. Вахлис К.И. - К.: Здоровье, 1983. - 352с.
49. Столмакова А.І., Мартинюк І.О. Азбука харчування. Лік. Харч. - Львів, 1991.
50. Стрелец В.Г., Алфимов Н.Н., Белоусов В.В. Туризм и здоровье. - Л.: Знание, 1982. - 32 с.
51. Туризм в школе: Книга руководителя путешествия/ И.А. Вербя, С.М.Голицын, В.М.Куликов, Е.Г.Рябов. - М.: ФиС, 1983. - 160с.
52. Туризм и спортивное ориентирование. Учеб. для ин-тов и тех-мов физ. культ. / Сост. Ганопольский В.И. - М.: ФиС, 1987. - 240 с.
53. Тыкул В.И. Спортивное ориентирование: Пособие для руководителей кружков и внешк. учреждений. -М.: Просвещение, 1990. - 159 с.
54. Шипко А.Л. Туристско-краеведческая деятельность как средство воспитания готовности старшеклассников к защите Родины: Автореф.дис. ... канд.пед.наук. - М., 15 с.
55. Школа альпинизма. Сост. Захаров П. П., Степенко Т. В. М.: ФиС, 1989.

56. Энциклопедия туриста. Гл. ред. Тамм Е.И. - М.: Научное издательство "БРЭ", 1993.
57. Юденич В.В. Первая помощь при травмах - М.: Медицина, 1979.
58. Ягодинский В.М. Пищевые отравления: первая помощь и профилактика - М.: Знание, 1984.
59. Ярошенко М.Б. та ін. Військова топографія (навч. посібник). - Тернопіль: Укрмедкнига, 1999.
60. Остапец А.А. Методологические основы туристско-краеведческой деятельности учащихся: Сб. материалов Всесоюзной научно-практической конференции. - Часть 1. - М.: ЦДТЭС Гособразования СССР, ЦСЮТУР Мин. образования РСФСР, НИИ ОПВ АПН СССР, 1989. - С.38-57.

Допоміжна

1. Бардин К.В. Азбука туризма: Пособие для учителей, руководителей туристских походов со школьниками.-2-е изд., испр. и доп /К.В.Бардин. - М.: Просвещение, 1981. - 205с.
2. Бочелюк В.Й. Дозвіллезнавство: Навчальний посібник /В.Й. Бочелюк, В.В. Бочелюк. – К.:Центр навчальної літератури, 2006. – 208с.
3. Емельянов Б.В. Экскурсоведение /Б.В. Емельянов. – М.: Советский спорт, 2007. – 216с.
4. Кострица Н.Е. Туристско-краеведческая работа в школе: Пособие для учителей /Н.Е. Кострица.- К.: Радянська школа, 1985. - 128с.
5. Любіцева О.О. Методика розробки турів: Навчальний посібник /О.О. Любіцева. – К.:Альтерпрес, 2003. – 104с.
6. Масляк П.О. Країнознавство: Підручник /П.О. Масляк. – К.: Знання, 2008. – 292с.
7. Попчиковский В.Ю. Организация и проведение туристских походов /В.Ю.Попчиковский. – М.:Профиздат,1987.-224с
8. Сергеев В.Н. Туризм и здоровье /В.Н.Сергеев. □ М.: Профиздат, 1987.-80с.
9. Собенко П.Т. Физическая подготовка альпинистов и горных туристов /П.Т. Собенко. - К.:Здоровья, 1986 – 200 с.
10. Шальков Ю.Л. Здоровье туриста /Ю.Л. Шальков. – М.: Физкультура и спорт, 1987. – 144с.
11. Штюрмер Ю.А. Карманный справочник туриста /Ю.А. Штбрмер. – М.: Профиздат, 1982.-224с.

13. Інформаційні ресурси

1. <http://www.valkiriya.su/pedagogicheskie-i-psichologicheskie-aspekty-turizma.htm>
2. Виховання туризмом. Розповіді педагогів-позашкільників Автор-упорядник: Ожгібесов В.М. [Електронний ресурс].. - Житомир, «Полісся», 2008. - Режим доступу: http://tourlib.net/books_ukr/ozhgibesov.htm
3. Грабовський Ю.А., Скалій О.В., Скалій Т.В. Спортивний туризм [Електронний ресурс]: Навчальний посібник. - Тернопіль: Навчальна книга -

- Богдан, 2009. - 304 с. - Режим доступу:
http://tourlib.net/books_ukr/grabovsky.htm
4. Збірник "Програми з позашкільної освіти: туристсько-краєзнавчий напрям"
<http://ukrjuntur.org.ua/nasha-bbloteka/programi-gurtkv>
 5. Остапец А.А. Педагогика и психология туристско-краеведческой деятельности учащихся: Методические рекомендации [Электронный ресурс]. – М., РМАТ, 2001. – 87с. – Режим доступа: <http://madut.narod.ru/lit.html>
 6. Федорченко В.К., Фоменко Н.А., Скрипник М.І., Цехмістрова Г.С. Педагогіка туризму [Електронний ресурс]. - К.: Видавничий дім "Слово", 2004. - 296 с. – Режим доступу: http://tourlib.net/books_ukr/pedtur.htm
 7. <http://isct.ru/books/31.html>